

Az ima erejéről

Power of prayer

Frauhammer Krisztina PhD

SZTE-BTK, Néprajz és Kulturális Antropológia Tanszék

frauhammer_kr@freemail.hu

Initially submitted May 10, 2013; accepted for publication July 15, 2013

Abstract:

A bűcsújárást és az abban megtapasztalható élményeket törésvonalnak tekintem, hiszen a zarándoklatok legalapvetőbb célja a mai napig, hogy bennük és általuk a Transzcendens megmutatkozásait és ezek révén olyan vallási élményt keressen és találjon a hívő ember, amelyek átsegítik őt hétköznapi életének legkülönbözőbb eseményein.

A kegyhelyeken kihelyezett vendégkönyvek is erről az istenélmény keresésről tudósítanak minket. A bennük olvasható imádságokon, fohászokon, személyes vallomásokon keresztül valamelyest feltárulnak azok a motivációk és funkciók, amelyek egy-egy egyén itt megtapasztalható vallásos élményének mozgatórugóivá válnak. A vendégkönyvek terápiás szerepét vizsgálva, úgy vélem megállapíthatjuk, hogy csakúgy, mint a bűcsújárás egyéb mozzanatai, hozzájárulhatnak a lelki megkönnyebbülés érzésének, a reménytelenség feloldásának és az aggodalmak elengedésének kialakulásához. Ez elsődlegesen a problémákra, gondokra vonatkozó kérések és örömök megfogalmazása és kiírása által valósul meg.

Kulcsszavak:

devóció, írott imák, bűcsújárás, látogató könyv, autokommunikáció

Keywords:

devotion, written prayers, pilgrimages, Visitors' Book, auto-communication

Peter Berger, a vallási tapasztalatról és hagyományról szóló tanulmányában azt írja: „az ember, élete nagy részében egy valóságos hétköznapi világban él [...] ám az ember megtapasztalja ennek a világnak a felfeléseit, valamint törésvonalak is kialakulhatnak, olyan élmények mentén, amelyeknek látszólag nincs semmi fiziológiai alapjuk.”¹ Mind a bűcsújárást, mind az abban megtapasztalható élményeket ilyen felfelésnek, törésvonalnak tekintem, hiszen a zarándoklatok legalapvetőbb célja a mai napig, hogy bennük és általuk a Transzcendens megmutatkozásait és ezáltal, olyan vallási élményt keressen és találjon a hívő ember, amelyek átsegítik őt hétköznapi életének legkülönbözőbb eseményein.

A kegyhelyeken kihelyezett vendégkönyvek is erről az istenélmény keresésről tudósítanak minket. A bennük olvasható imádságokon, fohászokon, személyes vallomásokon keresztül

¹ Berger 2011. 207.

valamelyest feltárulnak azok a motivációk és funkciók, amelyek egy-egy egyén itt megtapasztalható vallásos élményének mozgatórugóivá válnak. Ahogy Bálint Sándor is írja:” a búcsújárás egyúttal a hit nyilvános megvallása is. (...) Azon az elképzelésen nyugszik, hogy az istenség egyes meghatározott helyeken különösen szívesen nyilatkozik meg, s itt a neki bemutatott tiszteletadás, áldozat különösen kedves neki.”² Felfogható egyúttal úgy is „mint különleges imádságnak és áldozatnak erős helyhez kötése, hogy ott természetfölötti segítséget vagy kegyelmet nyerjen a hívő.” Majd hozzáteszi mindez „Ima nélkül csupán utazás volna.” Ebben a megvilágításban a búcsújáráson való részvétel és annak eseménysorába való bekapcsolódás egy kommunikációs aktus, amelyben a hívők és hitük lényei között egyfajtan interakció jön létre. Ehhez elengedhetetlen, hogy a hívő higgyen abban, hogy a kegyhelyek kitüntetett helyei a transzcendens jelenlétének, így a vele való kapcsolattartásnak is. Hinnie kell abban is, hogy e transzcendens képes az emberi életbe és az őt körülvevő természeti világba is beavatkozni. Ezért is keresi a vele való találkozás lehetőségeit.³ Ennek a kapcsolatfelvételnek, találkozásnak az egyik legősibb, minden vallásban jelenlévő megmutatója az ima. Általa válik áthidalhatóvá – igaz csak időlegesen – a mindennapi anyagi világ és az isteni, spirituális világ közti szakadék.

Az utóbbi években több kutató figyelmét is felkeltette az egyre nagyobb népszerűségnek örvendő, teljesen kötetlen, írásos formában megmutatózó imádkozási gyakorlat. Egyre másra jelennek meg kegyhelyeinken a kérések, fohászok, hálanyilatkozatok rögzítésére szolgáló beíró könyvek, látogatási könyvek, vendégkönyvek és imacédulák. Ezek lapjait sűrűn megtöltik a sokszor meglepő őszinteséggel megfogalmazott, egyéni hangvételű fohászok. E források különlegessége abban rejlik, hogy általuk egy sajátos kommunikációs helyzetnek lehetünk tanúi: az egyén transzcendenssel való személyes kapcsolatfelvételének, azaz legbelsőbb imáinak. Ebben az esetben az imának egy teljesen kötetlen, mindenféle kötelező vagy elvárt formaságtól mentes, és a megszokott szóbeli formától eltérő írott reprezentációjáról. Általuk tehát a magán-áhitat olyan szférába juthatunk, amely általában rejtve marad a nyilvánosság előtt. A kegyhelyek és plébániatemplomok vendégkönyvei e kivételes alkalmakhoz kínálnak mindenki számára elérhető fórumot. Jelen tanulmányban e vendégkönyvek bejegyzéseit felhasználva kívánok rámutatni arra, hogy e sajátos kommunikációs aktusnak milyen terápiás, pszichológiai funkciói rajzolhatók meg.

A kutatás keretében öt kiválasztott magyar kegyhely vendégkönyveinek, illetve imacéduláinak összehasonlító elemzését végeztem el. A kutatási pontként kijelölt kegyhelyek a következők voltak: Máriakálnok (Győr-Moson-Sopron megye), Egyházasbást-Vecseklő (Szlovákia, Nova Basta-Vecseklöv), Máriagyűd, Mátraverebély-Szentkút és Máriapócs.

Máriakálnok esetétől eltekintve, a 70-es évektől kezdődően jelennek meg a vizsgált kegyhelyeken ezek a beíró könyvek, vendégkönyvek, imacédulák és számuk azóta mindenütt folyamatosan gyarapszik. A fenti kegyhelyeken tízezret meghaladó bejegyzést gyűjtöttem össze, amelyek közül 7184 db-ot elemeztem.

A könyvekbe beírásnak, cédulákra való írásnak terápiás dimenzióit vizsgálva, elsőként magának a leírásnak a szerepéről kell szót ejtenünk, hiszen már önmagában az írás is hatékony eszköznek bizonyul: a szöveg megfogalmazása közben a probléma veszít erejéből, felfoghatóvá válik. Ez sokaknak okoz megkönnyebbülést. „*Nem írtam még soha se, se az Istennek se Szűz Máriának. Nem tudom, most ez így spontán jött, majd biztos ez így egy idő*

² Bálint – Barna 1994. 16.

³ Lovász 2002. 11.

múlva jobban kiforrja magát, hogy ez így több-e, de nem hinném, csak jól esett leírni. Szerintem, ha imádkozok és úgy kérem az ugyanolyan.” (Sz. E.) Két máriagyúdi zárandok ezt így fogalmazta meg: „Hát nem azért, hogy másképpen hat. Nem tudom, esküszöm, nem tudom megmagyarázni, hogy miért írtam bele. Nem tudom (...) Csak olyan jó volt kiadni magamból.” (R.) „(...) egy kicsit kiadja az ember.” (M.)

Amikor a vendégkönyveknek/speciális imáknak ilyen jellegű funkcióit próbáljuk felfedni, túl kell lépni a könyvek bejegyzéseinek szövegein, azok sajátos kommunikációs szerepén és magát a sajátos imádkozási aktust kell a középpontba állítani. Lovász Irén hívta fel a figyelmet e szakrális kommunikáció autokommunikatív jellegére, azaz arra a sajátosságra, hogy a transzcendenssel való kapcsolatfelvételben mennyire hangsúlyos az ÉN minőségi megváltozása. Ez a változás eredményezheti azt is, hogy az egyéni fohászok leírása terápiás funkciókkal is bír. Ehhez kapcsolódóan írja ugyancsak Lovász Irén a következőket az imákról: „az Istennel való „szívből jövő” kommunikáción túl más dimenzióira is figyelmet kell fordítani (...) az imaaktus azért, hogy erőteljes, hatékony és igaz legyen, nemcsak a szavak kiejtéséből áll, hanem történelmi, kulturális és személyes tényezők bizonyos elemeinek aktív összekapcsolódásából. Magában foglalhat bizonyos testtartást és irányt, kijelölt építészeti struktúrát vagy fizikai környezetet, meghatározott napszakot vagy az év bizonyos időtartamát, rituális akciókat és tárgyakat, speciális hangulatokat, attitűdöket vagy intenciókat. (...) Ezeket a nem beszédformákat lehet úgy értelmezni, mint a spirituális világ felé irányított őszinte és spontán emberi aktusokat, és úgy is, mint a vallásos formulákat, melyeknek előadása erősíti az érzelmeket, fenntartja a reményt, erőt ad az embereknek.”⁴ Az imában tehát a közlési folyamat performatív funkciói legalább olyan hangsúlyosak, ha nem hangsúlyosabbak, mint maga a közlés, a denotatív funkció. Pszichológusok vizsgálatai is rámutattak arra, hogy az ima rituális nyelvének ereje és az abban rejlő performatív dimenziók, milyen mértékben képesek átírni pl. egy betegség narratíváját. Ha ugyanis a keresztény hívő képes igazságként elfogadni azt a keresztény tanítást, amelyről Márk evangéliumában olvashatunk: „Higgyétek, hogy mindazt, amit imádkozva kértek, elnyeritek, és meglesz nektek.”⁵, akkor az ezen állításba vetett hit oly mértékben felfüggesztheti a gyógyulásba/probléma megoldásába vetett hitetlenségét/reménytelenségét, hogy képessé teszi az embert arra, hogy megfogadjon benne a gondolat: egészsége/problémája az előírtak szerint van.⁶

Az általam megkérdezett zárandokok elsősorban arról számoltak be, hogy a leírás, a gondok kiírása megkönnyebbülést és megnyugvást okoz a számukra.

„- Jónak tartja ezt a könyvet? Látott ilyet már máshol is?

- Igen kirándulásokon láttam már templomban, nem tudom, hogy Egerben, vagy Tokajban. És Lillafüreden is voltunk egy kőtemplomban, ott cetlit írtunk, mert nem tudtunk bemenni és azt ott hagytuk.

- Ez az ötlet honnan jött?

Éntőlem. Úgy jött nekem. Én jónak tartom ezt a szokást, mert megnyugszik az ember, most olvastam olyan könyvet, hogy aki templomba jár az tovább él. Valahogy valamiféleképpen. Nem tudom, de valami igaz van benne, mert mikor elmegyek a templomból, utána nyugodt vagyok. Tudtam, hogy most ünnep volt, vasárnap van, elmentem a templomba, imádkoztam a családomért meg mindenért és engem ez megnyugtat és magam módján boldoggá tesz.” (D. J-

⁴ Lovász 2002. 32-33.

⁵ Mk. 11. 24.

⁶ Andreescu 2011. 28-30.

né)

A Mátraverebély-Szentkúton remetéskedő ferences Didák testvér saját naplójával állította párhuzamba a cédulák írását: „*Nagyon nem szeretek naplót írni, de amikor elmentem Mátraverebély-Szentkútra remetéskedni előljáróim előírták nekem a napló írását. Naponta kellett vezetnem. Eleinte nagyon nehezen ment, de rájöttem ennek nagyon fontos pszichológiai funkciója van. Rendezni kell a gondolataidat, szembe kell nézned magaddal, le kell írni stb. Szerintem ez is közrejátszhat abban, hogy olyan kedvvel hagynak hátra ilyen cédulákat, sokszor személyes problémákkal.*” (K. D.) Ugyancsak a naplójírást hozza példának Walter Heim is, amikor az ilyenfajta imádkozás pszichológiai funkcióit elemzi: „Ezek gyakran azt a célt szolgálják, hogy a gondolat vagy érzés írásos megfogalmazása és az ezzel összekapcsolódó projekció révén ezek a lelki aktusok megkönnyebbüléshez és megbékéléshez vezessenek.”⁷ Walter Heim itt újra kiemeli az imák leírásának jelentőségét, amely biztosabbá teszi azt, hogy a leírtak valóban célhoz érjenek és ez a plusz biztosíték sokakat megnyugvással tölt el. Különösen, ha azt is számba vesszük, hogy sokan osztják azt az elképzelést, hogy a Szűz, a Jóisten ténylegesen is olvassa ezeket a kéréseket. Megnyugtató tehát a tudat, hogy láthatóvá van téve a kérés, és ezt a szó szoros értelmében is olvassák.

Gabriele Ponisch a pszichológiai funkcióknál a vigasztalódást is kiemeli, ami azáltal valósulhat meg, hogy a könyv esetleges átlapozása, elolvasása során rádöbbenhet az olvasó saját nehézségeinek kicsinységére.⁸ Az a tapasztalatom – egyébként a hívek bevallása szerint is így történik –, hogy a látogatók ritkán merülnek el a könyvek és a cédulák olvasásában. Főleg olyan céllal, hogy megismerjék, hogyan és mire használhatóak ezek a könyvek, illetve ötleteket merítsenek saját fohászuk megfogalmazásához. Az egyházasközi Anna néni és a szintén egyházasközi Medve Katalin említette csak, hogy szeret beleolvasni a füzetekbe: „*Aki beleír, az úgy érzi, hogy neki az jobb, ha azt le is írja a füzetbe, és a Mária alatt van. Olvassa el más is, érezze át más is ugyanazt, amit az az ember beleírt, ugyanazt az imát. Mert vannak olyan emberek is, akik nem tudnak imádkozni, vannak, akik csak úgy kimennek, hogy kíváncsiságból megnézzék, az ugyanúgy olvashassa azt az imát. Én beleolvasok. Én hívő ember vagyok, én nagyon szeretek ilyen dolgokat olvasni, szeretem, mert olyan szép verseket tud némelyik írni, hogy szívből jön, vagy észből jön-e nem tudom. Nekem megnyugvás, ezzel imádkozom én is.*” (M. K.)

Az általam vizsgált öt kegyhely esetében nem találok sem olyannal, aki naplószerűen használta volna a könyvet, sem olyannal, aki a hiányzó beszélgetőpartnert pótolandó írta volna be rendszeresen gondolatait vagy folytatásokban tárta volna fel problémáinak történetét. Ilyet a csíksomlyói kegyhelyen kített könyvben olvastam csak, ott is keveset.⁹ Az ilyen jellegű használat az önmegvalósítást, önfeltárást és az ezek által megvalósuló terápiás célt szolgálhatja. Ismertek olyan kutatások, amelyek számos példát hoznak arra, hogy egyesek e könyveket rendszeres és hosszú bejegyzések rögzítésére, mintegy naplóként használják.¹⁰ Itt természetesen nem azokról a zárándokokról van szó, akik hosszú évek óta, a búcsúk alkalmával évente egyszer-kétszer eljönnek és beírnak, hanem olyanokról, akik akár heti, havi rendszerességgel részletesen lejegyezték aktuális nehézségeiket, örömeiket, botlásaikat.

⁷ Heim 1961. 86.

⁸ Ponisch 2001. 173.

⁹ A kegyhely vendégkönyveiről 2004 novemberében a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Magyar Néprajz és Antropológia Tanszéke és a Kriza János Néprajzi Társaság által szervezett „Erdély és Moldva népi vallásossága” Bálint Sándor születésének 100. évfordulója tiszteletére rendezett konferencián tartottam előadást „A csíksomlyói vendégkönyvek” címmel. Az előadás szövege nyomtatásban nem jelent meg.

¹⁰ Ponisch 2001., Kromer 1996.

Gabriele Ponisch a könyvek ilyenfajta használatát a gyónással állítja párhuzamba, ahol az ember vallomást tesz hitéről, cselekedeteiről egy alapos önvizsgálat után.¹¹ Megjegyzi ugyanakkor, hogy az általa vizsgált könyvekben is kivételesnek számítanak ezek az önvallomás jellegű hosszabb szövegek. Csak feltételezni tudom, hogy valóban a gyónás lehetőségének megléte miatt van az, hogy én a vizsgált könyvekben nem talákoztam ilyen jellegű szövegekkel. A mátraverebély-szentkúti ferencesek és a Máriapócsi parókusok is külön hangsúlyozták, hogy nagyon sokan gyónnak a búcsúk alkalmával (Mátraverebély-Szentkúton a búcsúsok 80-90%-a) és számos esetben kérnek személyes lelki beszélgetést is.

Mindezek alapján úgy ítélem meg, hogy az ilyen önfeltáró, önmagát tematizáló igénnyel a hívő zarándokok elsődlegesen nem egy ilyen könyv lapjait keresik meg, hanem a kegyhelyen ténykedő lelki gondozókat, gyónás vagy lelki beszélgetés keretében. A könyv elsődlegesen a Szűzhöz vagy Jóistenhez hozott kéréseknek, hálának, az egyéni élet problémáinak, örömeinek megosztásához kínál fórumot. Ezek letétele, kimondása egy lépés a probléma megoldásának irányába és legfőképpen ebben áll terápiás jelentőségük. Ez jól összecseng Frida Baláznak a vallás pszichológiai funkciójáról írt gondolatával: „az isteni segély lehetősége még akkor is fennáll, ha minden egyéb magyarázórendszer kudarcot vall [...] az, hogy az egyének a dolgok intézésében feltáruló felelősség tekintetében az istenekkel inkább osztoznak, mint saját magukkal – elképesztő megkönnyebbülést jelent. A vallás egyik legfőbb szociopszichológiai funkciója az az érzés, hogy az ember nincs egyedül, bizonyos tekintetben egyfajta szupernaturális segítségében részesülhet.”¹² Ennek az érzésnek a megtapasztalásáról gyakran beszámolnak a könyvek lapjain is:

„Drága jó Szűzanyám!

Nagyon hálás vagyok azért, mert itt lehetek a színed előtt. Olyan szép dolgot éltem át itt ami az egész lelkemet szinte pihe könnyűvé tette. Megnyugodtam és nagyon nagy örömmel jöttem el megint. ...

Név

2005. 03. 14.”¹³

„Köszönöm neked Istenem, hogy itt lehettem! Annyira vágytam, hogy elmondjam neked bánatomat és jószágodat megköszönjem. ...

Név”¹⁴

Ez az érzés ott van nem csak a kegyhelyek vendégkönyveinek használatakor, hanem a kegyhelyen végzett valamennyi ájtatossági gyakorlat során. Már maga a kegyhelyen való tartózkodás is lelki megkönnyebbüléshez vezet, ez az egyik legfőbb motivációja a felkeresésüknek. Interjúalanyaim így vallottak erről: *„Igen akkor megkönnyebbülök. Jobb a közérzete az embernek.”* (D. J-né) *„Hát ez ad egy lelki feltöltődést. Aki hívő, annak az egy plusz.”* (Sz. E.) *„Megnyugtató örömmel jövünk, hisszük a vallásunkat és örömmel jövünk. Nagyon-nagyon örömmel. Ennél boldogabb nincs. Hát én olyan boldog vagyok utána, ha megjelenhetek ezeken a helyeken (...) mintha megkönnyebbülnék, megnyugtató a betegségre meg mindenre.”* (I. és M.) *„Nagyon kellemes, mikor az ember végigsétál és kimondhatja magából azt, amit érez, és amit gondol és meghallgatja az Úr a Szent, mindenki. (...) Én úgy érzem, mintha kommunikálnék velük, amikor imádkozom magamban. És nézek a szoborra vagy a képre. És úgy érzem, hogy erőt ad.”* (M.N.)

¹¹ Ponisch 2001. 203.

¹² Frida 2005. 198.

¹³ Máriapócsi Vendégkönyv 2005/1. 72/1.

¹⁴ Máriapócsi Vendégkönyv 2005/1. 103/1.

A vendégkönyvek terápiás szerepét vizsgálva, úgy vélem megállapíthatjuk, hogy csakúgy, mint a búcsújárás egyéb mozzanatai, hozzájárulhatnak a lelki megkönnyebbülés érzésének, a reménytelenség feloldásának és az aggodalmak elengedésének kialakulásához. Ez elsődlegesen a problémákra, gondokra vonatkozó kérések és örömök megfogalmazása és kiírása által valósul meg.

IRODALOMJEGYZÉK:

- ANDREESCU, Adrian: *An Exploratory Inquiry on Prayer's*. in: International Journal of Transpersonal Studies 30/1-2. 23-47. Rethinking Prayer and Health Research, 2011.
- BÁLINT Sándor – BARNA Gábor: *Búcsújáró magyarok. A magyarországi búcsújárás története és néprajza*. Budapest, Szent István Társulat, 1994.
- BERGER, Peter: *Vallás: tapasztalat, hagyomány és reflexió*. in: Korpics Márta-P. Szilczl Dóra (szerk.) Szakrális Kommunikáció. Budapest, Typotex Kiadó, 203-219., 2007.
- FRIDA Balázs: *A vallás és a szupernaturális. Valláskutatás és antropológia*. in: Világosság 2005/7-8. 195-214., 2005.
- HEIM, Walter: *Briefe zum Himmel*. Die Grabbriefe an Mutter M. Theresia Scherer in Ingenbohl. Ein Beitrag zur religiösen Volkskunde. Schriften der Schweizerischen Gesellschaft für Volkskunde 40. Basel, Krebs Verlag, 1961.
- KROMER, Hardy: *Adressat: Gott. Das Anliegenbuch von St. Martin in Tauberbischofsheim. Eine Fallstudie zur schriftlichen Devotion*. Studien & Materialien des Ludwig-Uhland-Instituts der Universität Tübingen 17. Tübingen: Tübinger Vereinigung für Volkskunde E.V., 1996.
- LOVÁSZ Irén: *Szakrális kommunikáció*. Budapest, Európai Folklór Intézet, 2002:
- PONISCH, Gabriele: *„Danke! Thank you! Merci!” Die Pilgerbücher der Wallfahrtskirche Mariatrost bei Graz*. Grazer Beiträge zur Europäischen Ethnologie Bd. 9. Frankfurt am Main, Peter Lang Verlag, 2001.